

SAMMENFATNING

Interesse for sociale relationer

I kapitel 1 fremsætter jeg den tese, at mennesker falder i to hovedgrupper, de subjektorienterede og de objektorienterede. Opdelingen i disse to hovedgrupper falder langs lidt de samme skillelinjer som opdelingen mellem kvinder og mænd, mellem feltafhængige og feltuafhængige, mellem empatisering og systemisering, og mellem høj og lav selvovervågning (kap. 2).

De sociale og humane fag handler om relationer imellem mennesker. Det er derfor meget naturligt at de der interesserer sig for disse fag, oftest er 'subjektorienterede' mennesker.

De subjektorienterede er tilbøjelige til at mene at vores tanker, interesser og holdninger formes af de sociale omgivelser. De tror at hvis en mand er interesseret i teknik, og en kvinde er interesseret i skønlitteratur, så skyldes forskellen mellem deres interesser at de har modtaget forskellige sociale påvirkninger. De tror ikke at interessen for f.eks. teknik stikker dybere end at man med sociale påvirkninger sagtens kunne ændre den, hvis man gad gøre en ihærdig indsats for at ændre den. De vender sig imod tanken om at mennesker falder i forskellige kategorier eller hovedgrupper, og imod tanken om at denne opdeling i grupper eller typer er temmelig fast og uforanderlig. De tror at andre sagtens kunne komme til at tænke på samme

måde som de selv gør. Hvis de selv oplever verden på en bestemt måde, tænker på en bestemt måde og interesserer sig for bestemte ting, så afviser de blankt forestillingen om, at der findes andre mennesker som umuligt kan komme til at opleve og tænke på samme måde som de selv gør. De gør ofte den fejl, der kaldes 'projektiv identifikation', det vil sige at de går uden videre ud fra at andre oplever det samme som de selv gør. Det kan ses som en form for empati der har udviklet sig ud over sine grænser.

I de sociale og humane videnskaber er der derfor en generel tendens til at alle fænomener analyseres ud fra én bestemt antagelse, nemlig den antagelse at alle personer kunne udvikle sig til næsten hvad som helst, hvis blot de fik de rette sociale påvirkninger. I spørgsmålet om arv og miljø lægger de sig ofte fast på at miljø udgør 90 % eller endog 100 %. At det skulle forholde sig sådan, bekræftes ikke af naturvidenskabelig forskning. Antagelsen om miljøets store betydning er således blot en personlig overbevisning, ikke noget der er baseret på skudsikker evidens.

Vulgærhumanisme

Denne form for social orientering fører til det tankesæt som jeg kalder 'vulgærhumanisme' (kap. 11). Præmissen for vulgærhumanismen er at alle kan udvikle sig på samme

måde, hvis de får de samme påvirkninger. Hvis derfor nogen udvikler egenskaber, der gør at de indtager overordnede positioner i samfundet, så er der tale om social uretfærdighed. De grupper der har en høj position – f.eks. mænd i forhold til kvinder, eller hvide i forhold til sorte – har fået denne position ved at indrette de sociale påvirkninger til egen fordel. Ingen vil indrette de sociale påvirkninger til egen ulempe. Det vil sige at hvem som helst der har en høj position, automatisk tilhører en gruppe der på uretfærdig vis har skabt denne position. Det er således altid udtryk for uretfærdighed, hvis nogen har højere positioner end andre, og denne uretfærdighed skal ophæves ved at ændre de sociale påvirkninger. Man skal f.eks. bryde 'den sociale arv'.

I et samfund som det danske er der allerede gjort en stor indsats for at bryde den sociale arv, bl.a. gennem skolevæsenet, og med betydeligt resultat. Men for dem der tror på miljøets enerådende betydning, er det frustrerende at se at trods den allerede gjorte indsats er der stadigvæk i dag store forskelle mellem forskellige grupper af mennesker, så som mænd og kvinder. Deres svar på dette er at skrue endnu mere op for alle tiltag der skal udligne forskellene.

For en objektorienteret person som mig, som tror på at der eksisterer visse medfødte forskelle, ser dette projekt håbløst ud. Jo mere social udligning der allerede er opnået, jo sværere bliver det at få udlignet de tilbageværende forskelle; mennesker er født forskellige, og jo mere ens man vil gøre dem, jo mere kræver det voldsomt indgribende tvangsforanstaltninger. Vulgærhumanismen i en moderat udgave kan være gavnlige ved at føre til nedsættelse af sociale forskelle. Men hvis man tror fuldt og fast på vulgærhumanismens grund-antagelser og nægter at acceptere en halv sejr, hvis man tror at mennesker kan gøres helt ens, så fører det til sidst

til tvang og antidemokratiske tilstande og til en indskrænket opfattelse af hvad et menneske er.

Selvet

Hvis man tror at et menneske simpelt hen er resultatet af de sociale påvirkninger der har virket ind på personen siden han eller hun blev født, så får man svært ved tro at et menneske har et selvstændigt 'selv', en fast indre kerne, der rummer personens egen vilje og ansvar. Eller måske er det omvendt – måske er det sådan at visse mennesker i deres natur mangler denne faste indre kerne, og de mennesker der er sådan, kommer til at tro at de selv er resultatet af sociale påvirkninger (kap. 3). Hvis disse mennesker så begår den fejl, der kaldes projektiv identifikation, så tror de at alle andre mennesker ligeledes mangler den faste indre kerne. Det fører så til forestillingen om social konstruktion – at alt hvad vi er, er socialt konstrueret.

Vestlig videnskab

Da jeg gennemgik litteraturen om disse ting, dukkede der en interessant sammenhæng op – der er tilsyneladende en sammenhæng mellem forestillingen om selvet som en fast indre kerne, og udviklingen af videnskabelig tænkning, især logisk funderet naturvidenskabelig tænkning (kap. 3). Det virker nærmest som om tanken om at man selv er en fast, afgrænset enhed med bestemte egenskaber, gør at man også opfatter andre ting i omgivelserne som faste, afgrænsede enheder med bestemte egenskaber. I kinesisk tænkning har man i årtusinder opfattet sig selv som et lille element, som er meget præget af hele det omgivende miljø, og på samme måde har man opfattet naturfænomener som resultatet af påvirkninger fra omgivelserne, gerne i form af et kraftfelt. Oldtidens grækere, derimod, var individualister der var stolte af at tænke selvstændigt; den menige

græker kunne uden sanktioner tillade sig at sige kongen imod. Og samtidig udviklede grækerne spirene til moderne vestlig videnskab, hvor de netop opfattede verden som bestående af objekter med hver deres egenskaber. I modsætning til kineserne så de verden som selvstændige enheder, der kunne støde sammen og skubbe til hinanden. Dette er således en specifik vestlig tankegang, som næsten totusind år senere blev genoplivet og førte til udviklingen af den form for videnskab, vi kender i dag.

Psykologiske forsøg med børn viser at hændelser kan opfattes på to forskellige måder (kap. 4). De kan opfatte det sådan, at et objekt i sin bevægelse påvirker et andet objekt – typisk ved at skubbe til det. Denne opfattelse danner baggrund for at forstå årsager. Årsagen til at objekt B bevæger sig, er at objekt A har skubbet til det. Børnene kan også opfatte noget andet, nemlig at et objekt sætter sig i bevægelse 'ved egen kraft', altså uden at noget har skubbet til det. Denne opfattelse danner basis for at forstå levende væsener, som har en vilje og gør noget af egen kraft.

En objektorienteret person fatter naturlig interesse for det første fænomen – at noget er årsag til noget andet. Personen kan udvikle denne interesse til at studere naturvidenskab, hvor det gælder om at opklare årsagsforhold.

En subjektorienteret person fatter naturlig interesse for det andet fænomen – at noget sætter sig i bevægelse af sig selv. I det tilfælde kan man kun forstå bevægelsen, hvis man forstår hvad der er dette legemes motivation; her drejer det sig om sådan noget som motivation, hensigt, mening, holdninger og følelser. Motivation, hensigt, mening, holdninger og følelser er helt centrale begreber i de videnskaber, der beskæftiger sig med mennesker, altså de sociale og humane videnskaber.

Det er interessant at se undersøgelser af børn der viser, at de to forskellige tilgange afhænger af hormonpåvirkninger i fostertilstanden (kap. 4). Jo større påvirkning med testosteron under fostertilstanden, jo mere interesse for årsager. Jo mindre påvirkning, jo større interesse for motivation og følelser. Det understøtter min hypotese om at de forskellige måder at tænke på er fastlagt allerede ved fødslen. Forskellene kan ikke senere i livet ophæves ved sociale påvirkninger.

Humanioras svagheder

De fænomener der er centrale i humaniora – motivation, hensigt, mening, holdninger og følelser – kan ikke studeres på samme måder som man studerer fænomener i naturvidenskab. Dybest set kan man ikke kende et andet menneskes motiver; det er det der ligger bag begrebet om 'girafspræg', hvor man lægger vægt på at modparten selv skal have lov at definere, hvad der motiverer ham (kap. 4).

Meget af det man beskæftiger sig med i humaniora, handler om fortolkninger af andre menneskers motiver. Det giver humaniora nogle fundamentale svagheder (kap. 5). Hvis man faktisk ikke kan kende disse motiver, så mangler man en metode til at afgøre, om en fortolkning er sand. Det store spørgsmål i humaniora er derfor: Hvad er sandhedskriteriet? Hvordan afgør man, om en videnskabelig analyse fører til et pålideligt resultat? Der er ikke fundet noget godt svar på det spørgsmål, og mangelen på gode sandhedskriterier er humanioras fundamentale svaghed (kap. 7).

Det viser sig f.eks. i diskursanalyser (kap. 10). Man kan godt fremdrage forskellige fortolkninger af en diskurs; men hvordan afgør man, om en fortolkning er mere rigtig end andre? Jeg nævner et eksempel hvor forskerens sandhedskriterium er at noget stemmer overens med hans egne etiske principper. Når det gælder feministiske analyser (kap.

21), så hævder man at det som kvinder siger, er mere sandt end det som mænd siger, og det som undertrykte kvinder siger, er særlig sandt. Sådanne tilgange til forskning er i mine øjne dybt forkastelige.

Mange humanister afviser helt tanken om at der 'eksisterer en sandhed derude', uanset om vi kan finde denne sandhed eller ej. De mener at sandheder kun eksisterer som noget, forskerne bliver enige om. Og hvis forskerne om hundrede år bliver enige om noget andet end i dag, så vil sandheden til den tid have ændret sig. Denne opfattelse vender jeg mig stærkt imod. Som eksempel nævner jeg spørgsmålet om hvem der var H. C. Andersens biologiske far (kap. 6). En viden om hvem der var hans far, har stor betydning for forståelsen af hans livsforløb og fortolkningen af eventyret om den grimme ælling. I dag eksisterer der meget divergerende meninger om sagen, og realiteten er at vi kender ikke sandheden. Der eksisterer en objektiv sandhed et sted derude; men vi kender den ikke. Måske vil det en dag blive afsløret ved hjælp af DNA-analyser.

Her er det påfaldende at nogle humanister mere eller mindre vender sig imod at løse problemet med naturvidenskabelige metoder. I de humanistiske videnskaber er man vant til at alt kan diskuteres og alt kan fortolkes, og sådan ønsker nogle at det skal være. Hvis nogen ved hjælp af naturvidenskabelige metoder påviser endegyldigt, hvordan tingene hænger sammen, så stopper al diskussion. Det finder nogle humanister frustrerende, og det bidrager til deres aversion imod naturvidenskab (kap. 8). Den holdning som kaldes 'relativisme', siger at lige som der godt kan være to forskellige mulige løsninger på et moralsk dilemma, kan der også eksistere to forskellige lige gode sandheder om et fænomen (kap. 8). Hvis der kun er én sand forklaring, så er der ikke mere at snakke om. Det er dehumaniserende – at være menne-

ske er at føre samtaler, og hvis sandheden bruges til at stoppe samtalen, så er sandheden umenneskelig. En sådan tilgang gør at kontakten mellem naturvidenskab og sociale videnskaber helt afbrydes. I naturvidenskab er det uacceptabelt at man ikke skal søge sandheden, og det er uacceptabelt at tro at der kan eksistere to sideordnede sandheder.

Englænderen C. P. Snow, som havde et nært kendskab til både atomfysik og litteraturvidenskab, udgav i 1959 et lille skrift om 'de to kulturer' (1) (kap. 1). Her hævder han at naturvidenskab og humaniora udgør to meget forskellige kulturer og at folk i de to kulturer har svært ved at forstå hinanden. På Snows tid havde humaniora endnu nogle idealer om at finde objektive sandheder, så der var trods alt en vis basis for at snakke sammen. Siden 1959 har det ændret sig. Humaniora har med store skridt bevæget sig væk fra idealet om at finde objektive sandheder, og det vil sige at afstanden mellem de to kulturer er blevet endnu langt større end for halvtreds år siden. Hvis man i dag bringer en udpræget naturvidenskabsmand sammen med en der er humanist og socialkonstruktionist, så vil de ikke længere kunne føre en meningsfuld samtale om videnskab. Kløften imellem dem er blevet til en total adskillelse; det er ikke sket ved at naturvidenskaben har flyttet sig; det er sket ved at humaniora har bevæget sig væk fra det fælles udgangspunkt.

Naturvidenskaben som fjenden

Efterhånden som humaniora har fjernet sig fra naturvidenskaben, bliver der en gradvis mere tydelig tendens til at folk på humaniora opfatter naturvidenskaben som fjenden.

Umiddelbart skulle man mene at begge videnskabsgrene omhandler den samme verden. Det kan ikke være sådan at naturvidenskaben når frem til ét resultat og humaniora om samme emne når frem til et helt an-

det resultat, der strider imod det første. Der eksisterer kun én virkelighed. En tilstand hvor biologerne har en sandhed, og sociologerne en anden, er uacceptabel. De enkelte fagdiscipliner må ikke lukke sig om sig selv og ekskludere al information der kommer fra andre discipliner (kap. 9). Der er f.eks. folk på humaniora som hævder at hjernen er plastisk, og at man derfor udmærket kan ændre folks personlighed eller evner. Dette strider mod naturvidenskabens og lægevidenskabens resultater, at hjernen kun i begrænset grad er plastisk, og at langt fra alle funktioner i hjernen kan overtages af andre hjernecentre, hvis de første ødelægges (kap. 13).

I kapitlet om afvisning af biologien (kap. 18) så vi at sociologer afviser at en person der forsker i hormoners virkning på mennesker, skal have lov at publicere i et sociologisk tidsskrift. Uanset at undersøgelsen af hormoners virkning burde vække til meget eftertanke hos sociologerne, så er deres holdning at de skal være helt fri for at tage stilling til den slags undersøgelser, for det angår ikke sociologi. De accepterer ikke noget der modsiger dem.

I kapitel 18 har vi også mødt nogle norske samfundsforskere som hævder at deres opgave er 'at udfordre biologisk tænkning'. De har ikke selv publiceret ret meget forskning af værdi, og argumentationen for deres egne resultater er meget, meget tynd. Men de er hæmningsløse i deres krav til naturvidenskabelig bevisførelse. De stiller ekstremt høje krav til sikre beviser, formentlig vel vidende at disse krav aldrig vil kunne indfries. Så de læner sig bare tilbage med korslagte arme og afviser alle biologiske forskningsresultater uden at komme med troværdig modsatrettet evidens. De ser åbenbart sig selv som soldater på skansen, der skal forhindre at naturvidenskab trænger sig ind på deres område.

Der er samfundsforskere som mener at videnskab ikke er andet end de sociale kræfter

der virker på videnskabsmændene. Med den argumentation afviser de al naturvidenskabelig forskning som noget man tror på i en bestemt kultur – nemlig den naturvidenskabelige kultur – men som ikke har gyldighed uden for deres område. Det er almindeligt inden for humaniora at afvise naturvidenskabelig sandhed på basis af den argumentation (kap. 14).

Især mange feministiske forskere ser al naturvidenskab som noget ondt (kap. 15). De er imod hele den tænkning i den vestlige videnskab, der holder fast i principper som objektivitet, neutralitet, reproducerbarhed osv. De er imod hvad der skete da kimen til moderne videnskab spirede i tiden omkring renæssancen. De er imod Descartes, Bacon, Locke og Newton. Nogle siger direkte at de ønsker sig tilbage til tiden før renæssancen, i realiteten til dengang da personer med monopol på de rigtige holdninger (inkvisitionen) kunne uskadeliggøre anderledes tænkende.

Hvor er evidensen?

Lige så fjendtligt mange inden for humaniora er indstillet over for naturvidenskab, lige så imødekommende er de over for luftige filosofiske teorier, især teorier fra franske postmodernistiske filosoffer. Lige så negative de er over for videnskab som fører frem til én endelig konklusion, lige så positive er de over for tankesæt der indbyder til uendelig lange diskussioner. Meget af det der skrives af franske filosoffer er ret uforståeligt (kap. 19), og flere feministiske filosoffer, der efterligner dem i deres stil, erklærer ret åbent at de forsøger at skrive uforståeligt (kap. 15 & 19).

Mange humanister elsker fag der giver anledning til at snakke, og de elsker fokus på sprog. Det virker som om deres tilslutning til de luftige franske filosoffer for en stor del baseres på, at de er imponeret over den måde, filosofferne bruger sproget på. Det er som

om overlegen sprogbeherskelse for dem er det afgørende argument for at acceptere en fremstilling.

Som en person der tænker naturvidenskabeligt, anskuer jeg filosofernes tekster helt anderledes. Jeg forsøger at finde ud af hvad evidens de har for deres påstande. Og når jeg læser de mest anerkendte bøger, konstaterer jeg at der er meget lidt eller slet ingen evidens (kap. 17). F.eks. er det en anerkendt tese i brede kredse af humaniora, at køn er en social konstruktion. Den tese går imod naturvidenskabens evidens, og man må derfor spørge hvad basis humanisterne har for at modsige naturvidenskaben. Det viser sig, når man går det efter, at det har de slet ikke nogen basis for. De tekster, de henviser til, bringer ingen evidens for påstanden.

Alligevel er disse tekster bredt accepteret inden for humaniora. Overalt støtter man sig på Lacan, Latour, Derrida, Foucault eller Bourdieu. Snart sagt hver anden person der studerer til lærer eller børnehavepædagog citerer Foucault i sin hovedopgave. Overalt accepterer man de påstande, han fremsætter. Men for de mest afgørende påstande er der bare ingen evidens. Det vil sige at meget af humaniora er som et korthus; fundamentet er meget, meget svagt. Det kan kun oprettholdes ved velvilje over for den almindelige tankegang, ikke ved saglig argumentation.

Socialkonstruktionisme

Den opfattelse at alle mulige aspekter af vores adfærd og vores viden er en social konstruktion, blev gradvis udviklet af 'videnssociologer' i løbet af 1900-tallet. Siden da har man taget denne opfattelse til sig inden for store dele af humaniora. Et basalt værk om social konstruktion indgår i undervisningen på socialpædagogiske uddannelser, seminarier og universiteter. I 2007 blev der lavet en opgørelse over de forfattere inden for de humane og sociale videnskaber, som oftest er

citeret i trykte bøger (2). Blandt de ti topscorere på listen finder vi Michel Foucault, Pierre Bourdieu, Jacques Derrida, Judith Butler og Bruno Latour, altså fem af de mest markante socialkonstruktionister; de indtager bl.a. ranglistens nr. 1, 2 og 3. På fjerdepladsen ser vi desuden Albert Bandura, som er stærk fortaler for at sociale påvirkninger er næsten altafgørende. Man kan derfor antage at over halvdelen af alle der publicerer inden for humaniora, abonnerer på socialkonstruktionismen eller noget tilsvarende.

I 2015 er der lavet en kortlægning af dansk humaniora, hvor over 900 forskere har svaret på hvilke teoretikere der er vigtigst som basis for deres forskning (3). Også her kommer socialkonstruktionister ind som topscorere. De tre topscorere er Michel Foucault, Pierre Bourdieu og Bruno Latour. Andre socialkonstruktionister kommer også med blandt top-15, herunder Judith Butler. Også i dansk humanistisk forskning har socialkonstruktionisme altså en fremtrædende plads.

Der er ikke nogen ide i at påstå at f.eks. fastelavn eller fodbold er en social konstruktion. Det ved vi alle sammen godt. Ideen i socialkonstruktionismen er at påstå at noget som almindeligvis opfattes som uforanderligt, naturskabt eller uundgåeligt, 'i virkeligheden' bare er en social konstruktion og altså kan ændres. Det handler om at nedbryde respekten for det som andre kalder for 'faktum', 'sandhed' eller 'virkelighed'. Når noget f.eks. erklæres for at være et naturvidenskabeligt faktum, så får det en status af noget urørligt, som ikke kan anfægtes. Det er denne urørlighed, socialkonstruktionismen ønsker at nedbryde, gerne ved den proces der kaldes 'dekonstruktion'. Derved bliver socialkonstruktionisme til en slags modstandsbevægelse imod naturvidenskaben og en påberåbelse af at humanister har forstand på noget som kan ændre verdens indretning (kap. 9).

Jeg har gennemlæst de vigtigste værker som danner basis for socialkonstruktionismen, og jeg finder ikke i disse værker nogen troværdig evidens (kap. 9).

Oftentimes er argumentationen meget tynd. I et af hovedværkerne hedder det f.eks. om forbuddet mod incest: "Incest-tabuet i sig selv er intet andet end den negative side af den samling af typifikationer, som i første instans definerer hvilken sexuel adfærd der regnes for incest og hvilken der ikke gør." Det er den samlede argumentation; men alligevel finder mange humanister den slags argumentation mere tilfredsstillende end de konkrete undersøgelser af incest rundt om i forskellige kulturer.

Tilsvarende tynde begrundelser ligger f.eks. bag påstanden om at den vigende tilslutning til kristendommen i England i 1800-tallet skyldes industrialiseringen (kap. 7), eller at forestillingen om romantisk kærlighed opstod i England sidst i 1700-tallet, fordi der på det tidspunkt blev udgivet en masse romaner om kærlighed (kap. 20). Det er som om de der er overbevist om de sociale påvirkningers store betydning, føler at det er overflødig at argumentere for deres påstande. De fremsætter dem bare, uden evidens. Det mærkelige er at det bliver accepteret af brede kredse i humaniora.

Socialkonstruktionismen tilbyder ikke særlige metoder til at afgøre hvad der er sandt. I stedet opstår der behov for alternative metoder til at evaluere viden, f.eks. ud fra analyser af sprogets funktion og hvad sproget betyder for de sociale roller. De mest radikale socialkonstruktionister vil have at de principper som videnskaben traditionelt er bygget op om – logik, rationel tænkning, objektivitet, empiri osv. osv. – skal skrottes, hvert og et. Inden for feltet diskursanalyse møder vi bl.a. den opfattelse at kriteriet for om resultatet af en analyse er sandt, er om konklusionen er formuleret på en sådan

måde at den overbeviser andre fagkolleger inden for diskursanalyse. Om den er i modstrid med andre videnskaber, er derimod ligegyldigt (kap. 10). Man vil have at en samling af kyndige humanister vurderer viden ud fra om den er god eller ond. Det er stort set en tilbagevenden til middelalderen, hvor en samling af kyndige gejstlige afgjorde om viden er god eller ond (kap. 9).

Min personlige erfaring er at hvis man står over for socialkonstruktionister – og socialkonstruktionister synes at udgøre mindst halvdelen af alle inden for de social-humane videnskaber – så bliver man bombarderet med underlødige social argumentation af typen "det siger du bare fordi du..." efterfulgt af noget om ens position, som burde være uden betydning for værdien af mine faglige argumenter. Dertil kommer de endnu mere underlødige argumenter som handler om at begå karaktermord på modstanderen.

Jeg tror at meget få fra den naturvidenskabelige side orker at involvere sig i sådanne debatter. Man bliver bombarderet med skældsord, man bliver fremstillet som et ondt og nedrigt menneske, man bliver nedgjort på alle tænkelige måder. Socialkonstruktionisterne gør virkelig alt hvad de kan for at anderledes tænkende skal holde sig langt, langt væk. Hvis man forsøger at bygge bro over forståelseskløften, så forsøger de af al magt at ødelægge broen. Der er således et stort antal mennesker inden for det social-humane fagområde som gør rigtig meget for at skabe afstand til naturvidenskabelig tænkning.

Dygtige forskere

Den nyere tids strømninger og modetendenser inden for humaniora beskrives med betegnelser som socialkonstruktionisme, postmodernisme, poststrukturalisme, diskursanalyse og dekonstruktion. Meget af det som falder ind under disse betegnelser, har

jeg lyst til at kalde varm luft. I disse strømninger afviser man tanken om at der findes en Sandhed med stort S, og man mangler kriterier for hvornår noget er sandt. Om noget er 'rigtigt' afhænger her ikke af om det er sandt, men nok snarere om det er udtryk for den rigtige ideologiske holdning, og den rigtige ideologiske holdning er jo noget subjektivt. I praksis betyder det ofte at det som produceres i 'forskningen', er varm luft, og man kan ikke bygge på varm luft. I naturvidenskaben føler man sig på ret fast og sikker grund, når man drager en konklusion, og denne faste basis giver mulighed for at næste generation af forskere kan bygge videre ovenpå; videnskaben når stadig nye højder. Det sker ikke i humanioras modestrømninger. Her laver man luftige 'teorier', som lever i nogle årtier og derefter bliver skubbet til side når der kommer et nyt pust. Jeg har svært ved at se nytten af den form for intellektuel virksomhed.

Men ikke alt i humaniora er luftige 'teorier'. Der findes mange dygtige forskere som gør et stort arbejde med at finde kilder frem, dokumentere og analysere. Det er forskere for hvem det spiller en rolle om noget er sandt eller ikke sandt. De producerer faktisk viden.

Under arbejdet med at skrive denne bog er jeg stødt på en del af den slags forskere. Når jeg læser om deres resultater, bliver jeg faktisk klogere på verden og menneskene.

Det åbnede nye perspektiver for mig at læse om at for et par årtusinder siden havde kineserne en anden opfattelse af selvet end de gamle grækere havde, og at denne forskel i selvopfattelsen stadig eksisterer i vor tid og måske kan forklare hvorfor videnskaben har udviklet sig stærkere i Vesten end i Kina (kap. 3).

Jeg har læst bøger om hvordan følelseslivet og indstillingen til kærlighed og elskov var i Europa for flere århundreder siden. Det er et meget vanskeligt emne at skulle sige

noget om; alligevel er der forskere der finder sigende kilder frem – f.eks. dagbøger – og faktisk kan konkludere noget om, hvad der har ændret sig siden dengang, og hvad der er mere eviggyldige sider af menneskelivet (kap. 19). Det er viden der gør os alle kloge – hvis altså ikke den bliver forvansket af mere populære forskere som Anthony Giddens, inden den bliver formidlet ud til det almindelige publikum.

Jeg har stor respekt for en forsker der sidder og studerer retsdokumenter fra 1300-tallets England og på den baggrund kan dokumentere at unge mennesker dengang godt kunne vælge hvem de ville giftes med uden forældrenes samtykke (kap. 19). Det er i mine øjne væsentlig ny viden, og det afliver nogle fejlagtige opfattelser som vi ellers alle sammen har gået og troet på. Det er god forskning.

Mange af den slags forskere er lidt nørdede. De er ikke populære, de har ikke sans for at dyrke deres image og blive kendte. De udfører bare deres solide arbejde.

Jeg forestiller mig disse lidt nørdede forskere som nogen der er på en slags tålt ophold på institutioner der ellers er præget af postmodernistiske strømninger. Jeg forestiller mig dem siddende dag efter dag på deres lille kontor, bøjet over gamle støvede bøger. De holder sig ude af sociale spil og intriger og håber bare at tidens strømninger glider forbi dem uden at de bliver ramt.

Sådan ser virkeligheden måske ikke ud; men i hvert fald ved vi at der sidder mange forskere rundt omkring, som så at sige dukker sig og tier stille. Det fremgår af Koldau-sagen (kap. 24). Linda Koldau var ikke selv en person, der kunne tie stille og acceptere de postmodernistiske modetendenser. Men der kom et tankevækkende højt antal private breve og emails til hende fra forskere, som var enige med hende i hendes kritik, men ikke selv turde sige noget – flere hund-

rede breve. Der er øjensynlig rigtig mange af den slags forskere, som dukker sig og tier stille. Det er dem der producerer væsentlig eller nyttig viden, som kunne give humaniora noget troværdighed. Men det er også dem vi sjældent hører om.

Humanisterne som de gode

Folk inden for de humanistiske fag har en tendens til at mene at de er bedre end andre mennesker, dvs. moralsk overlegne. Allerede C. P. Snow skrev om at de der studerer skønlitteratur, mener at litteraturen gør dem til bedre mennesker (kap. 1). Hos de der holder af skønlitteratur, møder man ofte den opfattelse at læsningen gør dem mere opmærksomme på andre menneskers følelser, og dermed til bedre mennesker.

Humanister forbinder ofte naturvidenskab med noget ondt. De forbinder det med racisme, nazisme, arvehygiejne, mishandling af forsøgsdyr, atombombetruslen, udpining af naturen, forurening og meget andet af samme skuffe. De ser sig selv som 'rene', ubesmittede af naturvidenskabens følelseskulde og kynisme. Og de ser sig selv som et nødvendigt bolværk imod al denne kynisme og ondskab.

I kapitel 1 citerede jeg f.eks. et læserbrev i Magisterbladet om humanioras opgave som kritiker af naturvidenskab og økonomi. Her hed det: "Men humanistisk forsknings mål må være langt højere. Det forgangne frygtelige århundrede viser hvor galt det kan gå når humanisterne svigter. Mennesker i millionvis og hele folkeslag og sociale klasser blev behandlet som dyr på vej til slagtebænken. Ældgamle humanistiske begreber som sandhed og retfærdighed, samvittighed og ånd blev udelukkende set i naturvidenskabens optik og derfor negligeret. Biologismen sejrede totalt."

Lignende synspunkter blev fremlagt i en rapport fra Forskningsrådet for Kultur

og Kommunikation i 2005 (4). Rapporten hævder at hvis terrorismen skal forstås og bekæmpes eller miljøspørgsmål besvares nuanceret, er de humanistiske discipliner uundværlige. Forskningsrådets formand, Poul Holm, siger bl.a.: "Humaniora kan bidrage til, at vi får en bred miljødebat, som ikke kun tager udgangspunkt i økonomi. Vi har brug for at vide, hvilke prioriteringer der spiller ind på vores miljømæssige valg, som er af etisk og eksistensmæssig karakter."

Avisindlægget affødte et læserbrev fra en naturvidenskabsmand (en universitetsansat fysiker). Han kommenterede påstanden om at humaniora skal hjælpe os med at håndtere højteknologi og løse miljøproblemer, og skrev (5): "Men var det så ikke på tide at nogle flere humanister begyndte at interessere sig for naturvidenskab – for det er vist aldrig sket, at miljøproblemer er blevet løst, eller ny naturvidenskabelig viden er blevet til produkter, uden at de mennesker, der har gjort forskellen, har vidst noget om naturvidenskab."

Jeg er meget enig. Jeg har beskæftiget mig meget med miljøproblemer og naturbevaring i mange år. Det antal folk inden for humaniora der hjælper til på dette felt, er ikke ret stort. Langt de fleste mennesker man møder på dette felt, er enten lægfolk eller har en naturvidenskabelig uddannelse. I praksis er det f.eks. ret svært at kæmpe imod forurening hvis man ikke ved noget om kemi, og humanister er generelt meget imod at sætte sig ind i kemi. Jeg finder at de skader som naturvidenskabens påfører samfundet, repareres bedst af folk med forstand på naturvidenskab. Der kan være felter hvor humanister har mere indsigt end os andre – det kan f.eks. være i forbindelse med Amnesty International eller når det gælder udbytning af ulandene; på disse felter kan der være humanister, der gør en aktiv indsats for at gøre verden bedre. Men når det gælder miljø- og

ressource-problemer, er mange humanister rigtig dygtige til at fremstille sig selv som dem der har de rigtige holdninger. Når man så skal bevæge sig fra holdning til handling, så falder humanisterne fra. Man fornemmer nærmest at hvis disse humanister har fortalt os andre, hvad der er det rigtige at gøre, så mener de at de har gjort deres, og så overlader de det praktiske besvær til andre. Den slags bedrevenen har verden ikke brug for. Det er lige før jeg synes at humanisterne har det hele i munden.

I kapitel 25 og 26 har jeg omtalt Lomborg-sagen. Jeg selv og nogle få andre indklagede Lomborg til Udvalgene Vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU), fordi vi mente at Lomborg i sine skrifter bevidst vildledte sine læsere til at tro at vi ikke skal være så bekymrede for miljøproblemerne – de løser mere eller mindre sig selv. UVVU konkluderede at Lomborg faktisk havde formuleret sig i strid med sandheden. Det udløste en proteststorm blandt forskere inden for humaniora, som i en underskriftindsamling udtrykte deres forargelse over at UVVU havde behandlet Lomborg så dårligt (kap. 26). At Lomborgs påstande ikke var sande, og at han opfordrede til at holde op med at gøre noget ved miljøproblemerne, var åbenbart underordnet for disse humanister. Her var der vel at mærke ikke bare tale om et enkelt lille miljøproblem, men om alle verdens store miljøproblemer på én gang, og der var tale om en person med stor indflydelse på opinionen i hele verden. Alligevel var det underordnet for de knap 300 humanister, der skrev under, om Lomborg vildledte eller ikke vildledte. Det tyder ikke på at miljøproblemerne lå dem ret meget på sinde.

Derefter kom der en modsatrettet underskriftindsamling blandt forskere inden for naturvidenskab. De godt 600 underskrivere udtrykte deres støtte til UVVU; de følte sig åbenbart overbevist om at Lomborg virkelig

havde forbrudt sig mod sandheden, og anså det for vigtigt at man også fremover kan fordømme folk der gør det. I praksis kom de altså til at støtte miljø sagen.

Her så vi at forskere inden for humaniora i praksis underkendte miljøproblemernes betydning, mens forskere inden for naturvidenskab i praksis anerkendte miljøproblemernes betydning.

Det understreger min pointe om at de der kan løse miljøproblemerne, er dem der har forstand på dem – og det er naturvidenskabsfolk. Der er ikke nogen tegn på at humanister er til nogen hjælp for miljøet, når det gælder.

Når det gælder evnen til at lytte til andre mennesker, være opmærksom på deres følelser, og bruge kommunikation til at skabe et godt menneskeligt miljø, så ser jeg ingen tegn på at humanister er bedre end os andre. I kapitel 24 omtalte jeg Koldau-sagen, som udspillede sig i et humanistisk universitetsmiljø. Den sag er bestemt ikke nogen god reklame for at humanisters evner til at skabe et godt menneskeligt miljø. Måske skyldtes konflikten mest at Linda Koldau var særlig stridbar og kontrær – selv om jeg tvivler på det. Men selv hvis det var tilfældet, så skulle humanisterne med deres særlige menneskelighed være i stand til at demontere tilløbene til konflikt. Der skete præcis det modsatte. Humanisternes særlig veludviklede evner til at danne sociale netværk, kommunikere og anvende sproget blev anvendt på en måde, så konflikten gik fuldstændig i hårdknude. De særlige sproglige evner blev anvendt til at benytte det særlige djøf-sprog, et 'nysprog' der anvendes til at undertrykke afvigende meninger. Den særlige opmærksomhed på andres følelser blev i stedet til demonstrativ uvilje mod at tage hensyn til Koldaus følelser, i en grad så hun blev fysisk syg af det. De særlige kommunikative evner blev anvendt

til at holde et fast greb om magten, ikke til at skabe fred og harmoni.

Der er åbenbart ikke nogen positiv sammenhæng mellem evner for at kommunikere og vilje til at behandle andre mennesker godt.

Jeg anerkender således ikke at humanister på nogen som helst måde er særlig gode mennesker eller moralsk overlegne.

Hvad har humaniora udrettet?

Hvis humaniora gjorde folk til bedre mennesker, hvorfor kan kulturel og åndelig dannelse så ikke forebygge ondskab? Hvorfor kunne den gode filosof Seneca i det gamle Rom ikke forhindre kejser Nero i at udvikle sig til en ondskabsfuld tyrant? Hvordan kunne nazismen på få år overtage magten i Tyskland, der ellers var et kulturland per excellence? (kap 1).

C. P. Snow stillede i 1959 spørgsmålet hvad det intellektuelle kulturmiljø er godt for. De fattige i Indien kan i høj grad bruge de resultater, som naturvidenskaben og lægevidenskaben når frem til. Men hvor meget nytte de har haft af engelsk litteratur og kultur, kan nok diskuteres (kap. 1).

Nogle forskere inden for de human-sociale fag yder selvfølgelig nyttig service til samfundet. Det gælder f.eks. de der bedriver 'områdestudier', og som har forstand på kulturen og samfundslivet i fremmede nationer. Deres indsigt kan resten af samfundet have nytte af.

Men hvor har de social-humane fag udvidet vores erkendelse om hvordan verden er indrettet? Man kan godt opregne nogle eksempler; men rækken af eksempler er ikke ret lang, og det drejer sig mest om felter der kræver at man tænker omtrent på samme måde som man gør i naturvidenskaben, med vægt på logik, kildekritik og objektivitet (kap. 5).

Heller ikke på det mere tekniske eller praktiske plan kan jeg se at humaniora har

givet nogen fremskridt. Har humaniora f.eks. gjort det lettere at lære sprog? Har humaniora gjort det lettere at komponere musik?

Man taler så meget i disse år om 'læring'. Det virker på mig som et eksempel på at man taler om det, man ikke har. Trods stor investering fra samfundets side i pædagogisk forskning lærer børnene i skolen nærmest dårligere end nogensinde før. En del pædagogisk forskning er så højtflyvende og fuld af varm luft, at hvis den endelig har nogen virkning i den virkelige verden, så er den nok skadelig, især for drengene, som er sat endnu mere tilbage end pigerne af de nye tendenser i skolen (kap. 24).

Man taler meget om at undgå mobning i skolen og på arbejdsklassen. Men når man vil bekæmpe mobning, ignorerer man den vel nok bedste og mest dybtgående forskning i emnet (kap. 5). I stedet satser man på at formane folk til at opføre sig bedre. Men det hjælper lige så lidt at sige "Du må ikke mobbe" som at sige "Du må ikke stjæle".

Humaniora er meget optaget af hvilke former for magt i samfundet der får folk til at tænke på bestemte måder. Men det sker på en teoretisk måde. Ude i erhvervslivet findes der folk der tænker anderledes konkret. Reklamefolk, PR agenter og spindoktorer arbejder ihærdigt på at påvirke folks måde at tænke på. Amerikanske Edward Bernays, der demonstrerede at man virkelig kan ændre hele den amerikanske befolknings måde at tænke på, han har fået minimal opmærksomhed fra humanister (kap. 5).

Hvis folks verdensopfattelser mere eller mindre er misforståede og er en social konstruktion, hvorfor har humanisterne så ikke lavet den sociale konstruktion om?

Jeg fornemmer en overordnet tendens til at folk på humaniora elsker højtflyvende teorier uden jordforbindelse. Ofte ligner humaniora en varmluft-ballon, der svæver højt oppe. Lige så snart det gælder prakti-

ske resultater og dokumentation af at noget fungerer i praksis og er til nytte, så svigter humaniora.

Jeg tror ikke på humanioras egen ide om at hvis bare nogen fortæller hvad der er de rigtige holdninger, så vil verden blive bedre. I årtusinder har man ment at hvis bare menneskene ville opføre sig bedre, så ville samfundet blive godt. Men der er jo ingen der kan få dem til det. Hvis vi laver en avanceret analyse og når frem til at det er skadeligt for samfundet at nogen stjæler, så kan vi ikke bare gå ud i verden og sige: "Hør her, vi har fundet ud af at det er forkert at stjæle." Det får ikke folk til at holde op med at stjæle. Hvis nogen driver rovfiskeri på tunfisk i Stillehavet, så kan ikke nok så megen humanistisk forskning få dem til at holde op med det. Man opnår intet ved at tænke sig frem til hvad der er de rigtige og gode holdninger, så længe man ikke kan få andre til at ændre deres holdninger, og ikke få dem til at handle i overensstemmelse med disse holdninger.

Jeg er også begyndt at få en mistanke om at nogle humanister slet ikke ønsker resultater. Det har gjort stort indtryk på mig at nogen er imod at man med DNA-analyser skulle opklare, hvem der var H. C. Andersens biologiske far (kap. 6). Jeg fornemmer at man måske slet ikke ønsker at nå frem til endegyldige konklusioner, for så er der ikke mere at snakke om. Humaniora er måske virkelig 'snakkefag' i mere end en forstand. Man er proces-orienteret, ikke resultat-orienteret.

En salgstale for humaniora

En række forskere inden for humaniora har netop udgivet en bog med en oversigt over dansk humanistisk forskning (6). Der slås nogle gode takter an i denne bog, og der er en del nytænkning. Men forfatterne befinder sig selv inden for feltet og kan ikke tage afstand fra hvad nogle af deres kolleger bedriver tiden med.

I forbindelse med bogen har en af forskerne skrevet om humanioras nytteværdi (7, 8). I en artikel (7) hedder det: "Beslutningstage og politikere stiller ofte spørgsmål til, om humanistisk forskning og uddannelse bidrager til samfundet. Nye analyser viser, at humanistisk forskning er lige så gavnlige som naturvidenskab og teknologi og bidrager på andre og nye måder. Flere af de humanistiske kernekompetencer er blevet nødvendige ressourcer i løsningen af samtidens udfordringer."

Men faktisk har jeg svært ved at se artiklen som andet end en salgstale for en, der gerne vil 'sælge' humaniora til politikerne. Der står intet konkret om hvad humaniora har udrettet, der er ingen konkrete analyser, kun en masse almindeligheder. Artiklen hævder stort set at alle de store problemer vi står over for, skal løses ved indsigt i mennesket. "Når vi taler om de store kriser i vores samfund: Terrorkrisen, klimakrisen, finanskrisen, velfærdskrisen, den moralske krise og så videre, er det fælles for dem alle, at mennesket står i centrum, både som medvirkende årsag – og som eneste løsning." Dette kunne i princippet godt være sandt. Næsten alle problemer i samfundet involverer relationer mellem mennesker, og da humaniora studerer relationer mellem mennesker, kunne humaniora i princippet have nøglen til løsningen af alle problemer. Men i praksis er det jo ikke sådan.

Artiklen henviser til den nyligt udkomne bog, hvor der er mere plads til at udbrede sig om humanioras nytteværdi (6). Men igen kniber det gevaldigt med eksempler på denne nytteværdi. Det bliver mest til almindeligheder, som i bogens kapitel 6: "Den humanistiske forskning hjælper os til at forstå, fortolke og udnytte den udvikling som samfundet gennemgår – og som det økonomiske og biologiske menneskesyn er ude af stand til at adressere...". Og hvad er det så, vi kan forvente at humaniora giver os? Et af de mest

konkrete bud på det er at: "Humaniora tildeles en ny og progressiv rolle i det posthumane samfund, hvor opgaven først og fremmest er at formulere en række nye og alternative definitioner af det humane." Det skal fedt hjælpe over for de store kriser, vi skal løse.

I bogens kapitel 8 bliver det en smule mere konkret. "Et eksempel på brugen af Latours teoriværk inden for humaniora er den humanistiske miljø- og klimaforskning." Her henvises så til et dansk forskningsprojekt finansieret af Det Europæiske Forskningsråd. Det handler om klimaet i Grønland. I en artikel om dette forskningsprojekt (9) hedder det at det centrale forskningsspørgsmål er "at vise, hvordan, hvornår og hvorfor det [klimaet] får sin egen agens i det sociale felt". Artiklen er en gang socialkonstruktionisme og snak om Latour, med en lille henvisning til begrebet 'entanglement' fra kvantemekanikken som pynt på kagen. Den artikel bekræfter mine værste fordomme om humaniora som et sted hvor man producerer en masse flot klingende formuleringer, men hovedsagelig overlader alt det konkrete arbejde til andre. Det karakteriserer ikke nødvendigvis den pågældende forsker i øvrigt; men at bruge den artikel som eksempel på at humaniora er vigtig for at løse klimaproblemet, er at gøre grin med klimaproblemets alvor.

Boblestudier

I den nævnte bog er der også andre kapitler, der handler om områder af humaniora der er knap så selvsmagende akademiske og socialkonstruktionistiske. Der er f.eks. et kapitel om den øgede brug af eksperimenter i de seneste år inden for humaniora; det lover godt for fremtiden, selv om der nok er lang vej igen førend humaniora kan begynde at løse nogen af verdens store problemer.

Der er også et kapitel om studier af 'bobler', så som aktiebobler, finansbobler, boligbobler og lignende (10). Det er vel almindelig

viden, at disse bobler opstår fordi alle deltagere skæver til hvad de andre gør; i stedet for at vurdere situationen selvstændigt, går de ud fra at naboen ved hvad der er fornuftigt. På den måde kommer alle til at gøre det samme som alle andre, og hele flokken bevæger sig ud i afgrunden, som lemminger. Det de humanistiske forskere gør, er at udtrykke denne almenviden lidt mere præcist, og de argumenterer for at det er det samme der sker i diverse andre situationer hvor alle tager bestik af de andre.

Hvad der mangler i denne analyse, er i mine øjne et manglende blik for at folk er individuelt forskellige. De der udelukkende orienterer sig efter hvad alle de andre gør, er i sagens natur subjektorienterede. Men sådan er ikke alle. Nogle er objektorienterede. De ser på sagen og vurderer den selvstændigt og sagligt, uden at tage hensyn til andres mening. Hvis de objektorienterede agerer enkeltvis, kan de let blive afvist som ude af trit med flertallet. De der vurderer situationen sagligt og nøgternt, bliver gjort til outsiders af alle de subjektorienterede, der bekræfter hinanden i deres fejltagelser. Så længe de subjektorienterede bliver ved med kun at vurdere ud fra hvad andre mener, vil boblen vokse og vokse indtil bristepunktet. Det kan kun undgås, hvis nogen tænker selvstændigt, uafhængigt af flertallet, og råber højt nok op om det. De objektorienterede er således nødvendige for at undgå skadelige fejludviklinger. Desværre har netop de objektorienterede sjældent ret store sociale evner m.h.t. at overbevise andre.

Det pågældende kapitel kommer ind på modebølger og diverse former for 'meningsbobler'. Artiklens forfatter beskæftiger sig også med videnskabelige discipliner som 'bobler' (11). Men min respekt for værdien af disse analyser er ikke ret stor, så længe de humanistiske forskere ikke fejler for egen dør. I de sidste mange årtier har humaniora

været domineret af den socialkonstruktivistiske bølge – en meningsboble af enorme dimensioner, fuld af varm luft. Det er på høje tid at punktere den. Nogen burde f.eks. effektivt slå fast, at feministen Judith Butlers tekster er en gang varm luft stort set uden indhold. Så længe det ikke sker, har jeg ingen tiltro til humanioras evne til at udrydde oppustede bobler.

Ensidighed

Nogle folk på humaniora indrømmer at biologiske forhold, f.eks. hormoner, har en vis begrænset indflydelse på menneskers adfærd. Men mange afviser nærmest helt kategorisk biologiens betydning.

Det gælder især spørgsmål om forskel på de to køn. Man kan f.eks. høre feminister og kønsforskere udbrede sig om, hvordan forældre gør forskel på drenge og piger lige fra fødslen, med det resultat at de to køn udvikler sig forskelligt. I nogle radikale feministers fremstilling udvikler drengene sig nærmest til kyniske, voldelige, egoistiske konkurrencefikserede uhyrer, som altid søger at dominere over kvinder og nærmest bare venter på en lejlighed til at voldtage dem. Og det skulle skyldes en patriarkalsk kultur, som får dem til at opføre sig sådan. Det er en form for tankegang som svarer mere til den kinesiske end den vesteuropæiske – altså en opfattelse af at man formes ved påvirkninger igennem et altgennemtrængende felt. Som vestligt tænkende person forestiller jeg mig snarere vekselvirkninger mellem selvstændige personer, der interagerer. Drengene opdrages især af deres mødre – og nogle af de værste eksemplarer af mandskønnet er opvokset hos enlige mødre. Jeg tænker at hvis det hele var et spørgsmål om sociale påvirkninger, hvorfor får feministerne så ikke bare mødrene til at opdrage deres drengebørn bedre?

Som vi har set (kap. 18), så er det meget udbredt inden for humaniora helt at afvise

eller ignorere biologiens betydning. Man gør alt for at fastholde at skævheder og uretfærdigheder i samfundet er noget, som kan udlignes ved de rette sociale påvirkninger. Man insisterer på at tro at man med en pædagogisk indsats eller med holdningsbearbejdning kan ændre tingene. Man afviser den tanke at noget er uforanderligt fordi visse former for adfærd har en biologisk forklaring. Og måden man gør det på, er at ignorere biologien. Det man ikke kan lide, udelader man simpelt hen. I de tekster og lærebøger, som studerende på humaniora får præsenteret, er biologien enten helt udeladt, eller også bliver den omtalt på en måde, så alle kan se hvor latterligt gammeldags og reaktionær biologisk tankegang er. Dette er fundamentalt uærligt, og denne uærlighed fører til at de studerende hjernevaskes. De hjernevaskes til at antage nogle holdninger som skaber konflikter og foragt, når de konfronteres med anderledes tænkende.

Dette – at man udelader det man ikke kan lide – viser at der ikke er tale om videnskab. I videnskab har man en forbandet pligt til at finde lødige argumenter imod de oplysninger, der modsiger ens egne opfattelser. Kun hvis man har solide argumenter for at afvise dem, kan man tillade sig at håndhæve sin egen teori.

Men dette bryder man rutinemæssigt med i humaniora. Man mener at der kan eksistere flere parallel-universer, og at man godt i sit eget univers kan fastholde en teori, som grundigt modsiges af viden i et andet univers. Det fremhæves f.eks. som en kvalitet ved humaniora (6) at man erkender at en given situation altid kan betragtes fra forskellige perspektiver alt afhængigt af, hvilke fortolkningsstrategier man anvender. Dette er i mine øjne tværtimod en afgørende brist i humaniora. Det er en grundtese i logikken at der ikke samtidig kan gælde A og ikke-A. Hvis man mener at begge sandheder kan ek-

sistere samtidig, så er der tale om brud på elementær logik, og den slags brud er aldeles uforenelig med videnskab.

Mærkeligt nok er der personer inden for de humanistiske fag, som forsvare ensidighed. Det så vi i Lomborg-sagen (kap. 26). Et af de centrale kritikpunkter mod Lomborg var at han er ensidig i sit valg af kilder – han håndplukker de undersøgelser han kan bruge, og udelader bevidst de undersøgelser der siger noget andet. På den måde kan man bevise næsten hvad som helst, og det er netop hvad Lomborg gør. En procedure hvormed man kan bevise næsten hvad som helst, er ikke videnskab.

Dette har da også gjort at mange forskere inden for naturvidenskab vender sig imod Lomborg; de støtter op om Udvalgte Vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU), fordi uredelighed, så som selektiv brug af kilder, er ødelæggende for videnskabens troværdighed.

Men mange forskere inden for humaniora demonstrerede den modsatte opfattelse. De er åbenbart vant til at være ensidige i deres valg af kilder. En juraprofessor, som støtter Lomborg, udtalte: "Når det handler om god videnskabelig skik, er det mit synspunkt, at det i hvert fald ikke inden for samfundsvidenskab giver mening at sige, at man vildleder folk. Så vildleder vi alle sammen. Der er da ikke nogen, der har skrevet en samfundsvidenskabelig afhandling, der ikke er ensidig. Man kan ikke finde en sand økonom eller en sand jurist."

Samme juraprofessor mener det er normalt at gøre som Lomborg gør – at udgive en bog med kontroversielle synspunkter rettet mod den brede offentlighed, og så først bagefter, når bogen er udkommet, give adgang for fagkolleger til at komme med faglig kritik. Denne faglige kritik flyttes dermed ud af det videnskabelige miljø og over i det offentlige rum; afklaringen af hvad der er sandt

og usandt i forskningen er så henvist til at foregå på blogs, i aviser, radio og fjernsyn. Det er imidlertid en helt uacceptabel måde at gøre det på, for dels er der ikke plads i disse medier til at formulere de faglige argumenter på en lødig måde, og dels har forskellige personer ikke lige god adgang til medierne.

Den ovennævnte juraprofessor siger også: "Du siger, at forskere udtaler sig med en særlig værdi. Det mener jeg ikke. Når en forsker udtaler sig i en offentlig debat, så må man tage ham, for det han er, nemlig en aktør i debatten.... Når en forsker udtaler sig i det offentlige rum, er han fuldstændig lige med andre."

Her er forskning altså reduceret til offentlig debat, hvor den ene mening kan være lige så god som den anden, og alle har lov at være ensidige. Hvis en sådan attitude virkelig er fremherskende inden for humaniora, så sætter det en tyk streg under at humaniora ikke er videnskab.

Når naturvidenskabsmænd støtter op om UVVU og finder det vigtigt at bekæmpe uredelighed, når som helst det forekommer, så er det fordi naturvidenskaben har en troværdighed at forsvare. Og når mange inden for humaniora synes at det er i orden at være ensidig og publicere noget som ikke er tjekket af med kolleger, så kan det ses som udtryk for at humaniora alligevel ikke har nogen troværdighed tilbage, som er værd at forsvare.

Accept af vanvittige påstande

Med henvisning til socialkonstruktionismen bliver der sagt mange vanvittige ting, ikke mindst om relationer imellem kønnene. Vi har hørt at forskellen på mænd og kvinder, også hvad angår kroppens anatomi, er en social konstruktion (kap. 19). Vi har hørt at maskulinitet først opstod i 1500-tallet med de spanske conquistadorer i Mellemerika (kap. 17). Vi har hørt at i 1800-tallet var ker-

nefamilien en opfindelse af ganske ny dato (kap. 20). Vi har læst at "Man kan med rime-lighed mene at vor tids kulturer hører til de mest barbariske set i lyset af statistikken om kvinder som ofre" (kap. 16).

Også på andre felter ser vi mærkelige påstande, f.eks. : "Selv hvis man ser organismer som naturlige objekter, er det meget vigtigt at huske på at organismer ikke bliver født; de bliver til gennem teknisk-videnskabelige praksisser, der forandrer verden..." (kap. 15).

De mest barokke påstande kommer måske fra Bruno Latour, som f.eks. mener at Pasteur opfandt miltbrand-bakterien; før Pasteur eksisterede den ikke (kap. 14).

Hvis humaniora fungerede som videnskab, så ville den slags mentale udskejelser blive luget bort inden de blev udbredt til en større kreds. Men mærkeligt nok sker der det modsatte. Jo mere absurde og vanvittige påstandene er, jo mere opmærksomhed vækker de, og jo større applaus kommer der fra det humanistiske publikum.

Judith Butler som mener at mande- og kvindekroppe er sociale konstruktioner, bliver beundret og studeret, og der bliver skrevet talrige bøger om hende; hun bliver fremhævet som en stor kvindelig filosof (kap. 19).

Donna Haraway, som er meget subjektiv og ensidig i sin nedrakning og latterliggørelse af alle der mener noget andet end hende om de to køns rolle i menneskets udvikling, bliver også beundret. Hun har modtaget flere internationale priser, bl.a. den særlig ærefulde John Desmond Bernal Prize (kap. 15).

Bruno Latour, med de vanvittige påstande om at mikroberne ikke eksisterede før Pasteur, har i 2013 modtaget Holberg-prisen, som er på 4,5 millioner norske kroner. Denne pris er oprettet af det norske storting og administreres af universitetet i Bergen.

Hvordan går det til at direkte vanvittige påstande beundres og belønnes med store prestigefyldte internationale priser?

En del af forklaringen, tror jeg, er at mange på humaniora ser sig selv som en modstandsbevægelse imod naturvidenskab. De der kommer med de mest bemærkelsesværdige påstande vendt direkte imod hvad naturvidenskabsmænd tror, ses som helte i krigen mod naturvidenskab, og de bliver belønnet som helte.

En anden del af forklaringen kan vi se ud af Koldau-sagen (kap. 24). En del institutioner inden for humaniora er helt domineret af personer med postmodernistisk og socialkonstruktionistisk verdensanskuelse, og hvis man tillader sig at have en anden mening end disse personer, bliver man frosset ud og får det rigtig ubehageligt. De der vover at kritisere postmodernismen, ender med at måtte forlade deres institution og miste deres arbejde. De personer der arbejder som egentlige videnskabsfolk, lærer at dukke sig og tie stille. Når humanioras varmluft-ballon stiger til vejrs, er de nødt til også at stige ombord og lade som om de er en del af selskabet.

Accept af totalitære tendenser

Folk der studerer naturvidenskab, lærer eller burde lære den form for ydmyghed der gør at man anerkender at andre muligvis kan have mere ret, end man selv har – en ydmyghed der er en forudsætning både for pålidelig forskning, for demokrati, for retssikkerhed og for håndhævelse af andre basale menneskerettigheder (kap. 23). Inden for humaniora, derimod, tilegner man sig snarere en følelse af moralsk overlegenhed, hvor man tror at man selv står for det gode og at anderledes tænkende står for det onde. Det er en farlig tankegang, for det er netop den samme tankegang der kan føre til totalitære politiske systemer. Når folk selv tror at de er de gode, og andre de onde, tror de at det giver dem ret til at undertrykke andres holdninger og begrænse deres rettigheder (kap. 23).

I de senere år er der dukket stadig flere tegn op på at folk på humaniora accepterer tendenser som peger i retning af noget totalitært (kap. 23). På universiteter i England og andre steder vil kvinder have ret til at blive fritaget for synspunkter som går imod deres egne; de tolker enhver modsigelse som chikane, og nogle feminister forsøger helt at forhindre anderledes tænkende i at komme til orde på offentlige møder.

I USA er der dukket en slags standretter op på universiteterne, hvor mandlige studerende og lærere kan dømmes for sexchikane eller voldtægt. I disse standretter er al retssikkerhed ophævet. Den anklagede får ikke lov at vide, hvad han er anklaget for; han får ikke lov at afgive forklaring, får ikke ret til en advokat, får ikke lov at føre vidner og kan ikke anke dommen. Undertiden er anklageren så ivrig efter at få manden dømt, at hun selv opdiger belastende detaljer. Dommen lyder på bortvisning fra universitetet, hvilket fuldstændig kan ødelægge mandens tilværelse, især når det gælder fastansatte lærere. På det seneste er det sket at en feminist i et universitetsblad har skrevet, at det er gået for vidt med disse standretter. Hun er da selv blevet anklaget ved en standret for at gøre kvinder på universitetet utrygge, dvs. at man her gør vold på både retssikkerheden og ytringsfriheden (12).

I Sverige er den socialkonstruktionistiske opfattelse af køn blevet sanktioneret af samfundet som sådan, hvilket i sidste ende fører til statslig diskrimination mod mænd, lige som samfundet accepterer hadpropaganda vendt imod mænd.

En række eksperter som er trådt sammen i et nordisk samarbejde, er kommet med forslag til hvordan man bekæmper antifeminisme. De anbefaler at det skal være strafbart at have antifeministiske holdninger og at give udtryk for dem, lige som det skal være forbudt at hævde at der er medfødte, biologi-

ske forskelle mellem kønnene. Hvad der er sandt, skal defineres af feminister. Det vil sige at ytringsfriheden afskaffes, og sandheden fastslås på totalitær vis.

Et forslag om kønsstereotyper som er vedtaget af EU-parlamentet, går ligeledes ind for sindelagskontrol og for ansættelse af kontrollanter der skal forhindre antifeministiske udsagn i medierne.

Alt dette er noget der sanktioneres af personer som har gennemgået en humanistisk universitetsuddannelse. Hvorfor er der ingen besindige mennesker som protesterer mod det? Der er jo tale om principielt den samme form for tiltag som vi kender fra DDR, Sovjetunionen, Iran og andre totalitære samfund. Der indføres sindelagskontrol; ytringsfriheden ophæves og retssikkerheden ophæves. Resultatet bliver en fløjls-totalitarisme, dvs. et samfund med samme fejl som i totalitære stater, men blot med mildere sanktioner (kap. 24).

Man må spørge: Hvad lærer folk overhovedet på de humanistiske studier? Åbenbart udrydder man den kritiske sans de måtte have over for alt det der kan gå galt, hvis man føler sig moralsk hævet over andre. Det fører til ophævelse af alle basale rettigheder så som retssikkerhed og ytringsfrihed. Det fører til mangel på respekt for demokratiet, indførelse af censur og kontrol af medierne. Det fører også til ubrugelig forskning, hvilket spiller sammen med at man på humaniora lærer at der ikke findes nogen entydige sandheder, at objektiv videnskab er en umulighed, og at det er i orden at være ensidig og tendentiøs i sin forskning. De analysemetoder de humaniora-studerende lærer på danske universiteter, er metoder hvormed man kan bevise næsten hvad som helst – dvs. de lever ikke op til videnskabelig standard (kap. 24).

Selv en respekteret filosof som David Favrholdt bryder skamløst almindelige principper for fairness ved kun at høre den ene

part i en konflikt, og behandle den anden part som skidt (kap. 26). Når det kan ske, så må man spørge hvad humanistisk dannelse overhovedet er værd, når det kommer til stykket. Formentlig er Favrholdt blevet forført af Lomborg. Og måske er der en generel tendens til at personer inden for humaniora lader sig forføre af personer der er særlig fjerne til at bruge og misbruge sproget. De har mere beundring for avanceret sprogbeherskelse end for saglige argumenter.

Min konklusion er at man på humaniora er godt i gang med at nedbryde alle de væsentlige mentale fremskridt, som den vestlige kultur har gjort igennem de sidste fem hundrede år. Og med udtrykket 'alle de væsentlige mentale fremskridt' mener jeg ikke bare nogle få ting, men virkelig stort set alle væsentlige fremskridt. På den måde udgør den toneangivende tendens i dagens humaniora en fordummelse og et tilbageskridt for samfundet.

I kapitel 5 omtalte jeg et oversigtsværk om humanioras historie (13), som blev udgivet for nylig. Det er et værk som dækker meget bredt, både historisk og geografisk, og derfor giver god mulighed for at se de store linjer. Værket er blevet omtalt udførligt i en dansk avis (14), og i omtalen hedder det bl.a.: "Med poststrukturalismen i 1980'erne fik humaniora det kedsommelige ry, at det bare bestod af subjektive fortolkninger uden nogen kriterier for at finde nogen tolkning sandere, bedre eller mere relevant end andre. Og hvorfor skulle nogen bekoste det? ...Med Bods imponerende værk kan vi nu se, at sådanne relativismer har eksisteret som en understrømning af skeptiske 'anomalister' lige siden filologerne i Alexandria – men også, at de altid er blevet overvundet af humanioras hovedtradition: at bidrage med 'mønstersøgning' på en lang

række afgørende punkter, til den samlede udvikling af menneskelig viden."

Jeg har svært ved at dele denne optimisme. Lige nu er der ikke tegn på at de relativistiske tendenser svækkes og erstattes af mere sund fornuft.

Vi må håbe

Som sagt tror jeg på at der er mange dygtige og flittige forskere inden for humaniora som bedriver forskning af høj kvalitet. Men de toneangivende forskere inden for humaniora er ikke sådan; de kommer til tops i systemet ikke så meget ved faglig kvalitet, men mere ved veludviklede sproglige og sociale evner. Jeg opfatter deres forskning som en slags Kejsers nye Klæder, og jeg finder det trist at samfundet spenderer store beløb på at holde den slags i live. Oven i det kommer så indførelsen af 'new public management' (kap. 24) som ligeledes vinder terræn i kraft af en særlig beherskelse af sproget, og som vælter en fuldstændig overdimensioneret byrde af administration oven på universiteterne (og på mange andre offentlige institutioner).

Vi må håbe at alt dette en dag ændrer sig. Vores samfund skal klare sig i fremtiden i kraft af konkurrencedygtig viden og evne til at anvende viden. Derfor går det ikke at vore universiteter bliver spoleret på den måde som det sker nu, især på humaniora. Lige som det er sørgeligt at se at vi, der skulle forestille at være et 'videnssamfund', halter bagefter andre lande i verden m.h.t. hvad eleverne lærer i folkeskolen og måske også gymnasiet.

I dag har vi en kæmpe stor varmluftballon, som hedder humaniora. Jeg håber at ballonen en dag punkterer og falder ned på jorden. Og jeg håber at de der overlever styrtet, er de der faktisk producerer noget af kvalitet.

* * *

- (1) Charles Percy Snow (1959): The two cultures. Rede lecture. Cambridge University.
- (2) Most cited authors of books in the humanities, 2007.
www.timeshighereducation.co.uk/405956.article
- (3) David Budtz Pedersen, Simo Køppe & Frederik Stjernfelt (2015): Den samfundsmæssige vending i humanistisk forskning. Pp. 221-249 i David Budtz Pedersen, Frederik Stjernfelt & Simo Køppe (red.) (2015): Kampen om disciplinerne.
- (4) Mette Klingsey (2005): Humaniora skal redde miljø og bekæmpe terror. Information 19./5.
- (5) Sebastian Horst (2005): Det går ikke uden. Information 2./6.
<http://www.information.dk/106915>
- (6) David Budtz Pedersen, Frederik Stjernfelt & Simo Køppe (red.) (2015): Kampen om disciplinerne. Viden og videnskabelighed i humanistisk forskning. 432 pp. Hans Reitzels forlag.
- (7) David Budtz Pedersen (2015): Humanioras renæssance. Fagligt forum (Dansk Magisterforening) 1 (maj/15): 45-49.
www.dm.dk/FagligtForum/UddDidaForsk/Artikler/HumaniorasRennaessance
- (8) David Budtz Pedersen, Frederik Stjernfelt & Simo Køppe (red.) (2015): Kampen om disciplinerne. Kapitel 6 og 8 heri.
- (9) Kirsten Hastrup (2011): Klimaforandringer. Perspektiv og skala i studiet af det høje nord. Tidsskriftet antropologi 64: 5-23.
- (10) Vincent F. Hendricks (2015): Humanioras rolle i boblestudier. Pp. 277 – 293 i David Budtz Pedersen, Frederik Stjernfelt & Simo Køppe (red.) (2015): Kampen om disciplinerne.
- (11) David Budtz Pedersen & Vincent F. Hendricks (2014): Science bubbles. Philosophy & technology 27 (4): 503-518.
- (12) Laura Kipnis (2015): My title IX inquisition. The chronicle of higher education 29./5.
<http://m.chronicle.com/article/My-Title-IX-Inquisition/230489/>
- (13) Rens Bod (2013): A new history of the humanities. The search for principles and patterns from antiquity to the present. 384 pp. Oxford University Press.
- (14) Frederik Stjernfelt (2015): Menneskevidenskab. Weekendavisen, tillægget 'Bøger', 17./7.